

Haastaako talouskriisi kestävän kehityksen?

– Palkansaajien tutkimuslaitoksen 40-vuotisjuhlaseminaari

Palkansaajien tutkimuslaitoksen 40-vuotisjuhlaseminaari tarjosi korkeatasoisia esityksiä talouskriisistä ja kestävästä kehityksestä.

Heikki Taimio
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
heikki.taimio@labour.fi

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 40 vuotta Palkansaajien tutkimuslaitoksen (PT) edeltäjän Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen (TTT) perustamisesta. Juhlavuoden merkeissä laitos julkaisi marraskuun alussa Timo Soukolan kirjoittaman historiateoksen ”Vireä ja tarvittaessa ärhäkkä”¹ ja järjesti 22.11. juhlaseminaarin otsikolla ”Haastaako talouskriisi kestävän kehityksen?” Helsinki Congress Paasitornissa. Tasavallan presidentti Tarja Halosen ja PT:n joh-

taja Seija Ilmakunnaksen seminaarissa pitämät puheet sekä professori Joseph Stiglitzin ja professori Matti Pohjolan esitelmien Power Point-esitykset ovat saatavilla PT:n kotisivuilla². Tämä artikkeli on tiivis yhteenve-to seminaarista.

Seminaarin avauspuheenvuorosaan Seija Ilmakunnas kiitti lämpimästi kaikkia niitä henkilöitä, jotka vuonna 1993 varmistivat tutkimuslaitoksen toiminnan jatkuvuuden. Tuolloin laitoksen taustayhteisöik-

¹ Ks. Kustaa Hulkon arvio teoksesta toisaalla tässä lehdessä.

² Ks. www.labour.fi. Seminaarin kaikki puheet ja esitelmät olivat englanninkielisiä.

si tulivat kaikki ammattiliittojen keskusjärjestöt ja laitoksen nimi muuttui Työväen taloudellisesta tutkimuslaitoksesta Palkansaajien tutkimuslaitokseksi.

Hän korosti, että PT on pyrkinyt pitämään kiinni omista päämääristään ja myös idealismistaan. Tutkimuslaitoksessa on tehty korkeatasoista taloustieteellistä tutkimusta aiheista, jotka palvelevat käytännön työmarkkina- ja talouspolitiikkaa. Taustalla on näkemys, jonka mukaan tiedolla voidaan vaikuttaa päätöksiin ja tutkijan ei tarvitse kääntää selkäänsä käytännölle tulosten väärinkäytön pelossa. PT on lisännyt päätöksenteossa hyödynnettävää tietoa esimerkiksi palkkapolitiikasta, tulonjaosta ja julkisesta taloudesta.

Tärkeä arvo on ollut myös se, että tulokset eivät jää vain tutkijayhteisön sisälle vaan tietoa pyritään välittämään laajemmalle yleisölle. Aktiivinen osallistuminen julkiseen keskusteluun on ollut laitoksen perinteinen toimintatapa, ja samalla PT on ollut tervetullut lisä toisinaan muuten varsin yksipuoliseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se saattaa silloin tällöin kyseenalaistaa taustayhteisöjensäkin käsityksiä.

40-vuotisjuhlaseminaari käsittelee ajankohtaista ja laajaa kysymystä, haastaako talouskriisi kestävän kehityksen. Kestävä kehitys ymmärrettiin niin taloudellisessa, sosiaalisessa, poliittisessa kuin ekologisessakin merkityksessä.

Presidentti Halonen: tarvitaan uusia ja radikaaleja tapoja edistää kestävää kehitystä

Tasavallan presidentti Tarja Halonen toimii toisena puheenjohtajana sekä YK:n kestävä kehityksen korkean tason paneelissa että YK:n kauppaja kehitysjärjestö UNCTADin roolia ja merkitystä globaalissa taloushallinnassa pohtivassa neuvonantajaneelissa. Hän työskentelee yhteistyössä professori Stiglitzin kanssa johtaessaan Kansainvälisen työjärjestön ILO:n asettamassa Globalisaation sosiaalisen ulottuvuuden maailmankomissiossa vuosina 2002–2004.

Presidentti Halonen onnitteli lämpimästi Palkansaajien tutkimuslaitosta 40-vuotijuhlan johdosta todeten sen työn hyvin arvokkaaksi. Se on tuonut välttämättömiä ja tärkeitä näköaloja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Presidentti Halonen korosti puheessaan, että viime aikoina kehitys ei ole ollut kestävä, ja erityisesti sosiaalisen kestävyuden edistämisestä on laiminlyöty. Työttömät ja köyhät kärsivät eniten taluskriisistä. Hän toivoikin, että kriisi saisi ihmiset avautumaan uusille ja radikaaleille tavoille rakentaa kestävä planeetta ja taloutta. Naisten kasvanut osallistuminen työelämään on tuonut merkittävän lisän talouskasvuun, ja heidän panoksensa lisääminen ei ole tärkeää ainoastaan heidän ihmisoikeuksiansa vaan viisaan taloudenpidon kannalta. Myös nuoriin on sijoitettava kestävä kehityksen turvaamiseksi.

YK:n kestävä kehityksen korkean tason paneeli pohtii myös bruttokansantuotetta laajempia edistyksen indikaattoreita. Paneeli on saavuttamassa yhteisymmärryksen ns. kestävä kehityksen tavoitteista, jotka seuraavat vuoteen 2015 asti voimassa olevia vuosittain asetettuja tavoitteita.

Professori Stiglitz: tarvitaan talouskasvua laajempia tavoitteita

Professori Joseph Stiglitzille myönnettiin taloustieteen Nobelin-palkinto vuonna 2001. Hänet tunnetaan parhaiten informaation taloustieteen ja julkisen talouden tutkijana, mutta hänen lukuisat julkaisunsa ovat käsitelleet hyvin laajaa aihekirjoa. Hän johti YK:n alaista asiantuntijaryhmää, joka taluskriisistä selviämiseksi esitti uudistuksia globaaliin talousjärjestelmään. Hänen johdolla toimint Stiglitzin komissio julkaisi vuonna 2009 suositukset taloudellisen suorituskyvyn, yhteiskunnallisen edistyksen ja kansalaisten hyvinvoinnin mittaamisesta. Nämä suositukset toimivat nyt pohjana kehittämistyölle, jota tehdään OECD:ssä, EU:ssa, Suomessa ja

monissa muissa maissa. Juhlaseminaarin esitelmät liittyivät läheisesti näihin teemoihin.

Professori Stiglitz aloitti esitelmänsä kiittämällä mahdollisuudesta puhua Palkansaajien tutkimuslaitoksen 40-vuotisjuhlaseminaarissa. Hän mainitsi, että hänen opettajansa Robert Solow³ puhui PT:n 30-vuotisjuhlaseminaarissa. PT:llä ja senkaltaisilla tutkimuslaitoksilla muissa maissa on erittäin merkittävä rooli siinä, että ne kiinnittävät huomiota tärkeisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja kehittävät politiikkatoimenpiteitä vastauksiksi niihin. Muutoin näitä yhteiskunnallisia muutoksia ei useinkaan olisi huomattu.

Myös Stiglitz totesi esitelmässään, että kehitys ei ole ollut kestävä millään mittarilla mitattuna. Bruttokansantuote ei

³ Solowille myönnettiin taloustieteen Nobelin palkinto vuonna 1987.

riitä sen arvioimiseen, vaan pitää seurata myös muiden indikaattoreiden kuten eriarvoisuuden kehitystä. BKT voi myös johtaa harhaan kuten ennen finanssikriisiä Yhdysvalloissa, jossa talouskasvu perustui kestävämpään kuplaan. Kasvu hyödytti kyllä suurituloisia, mutta 80 prosenttia kansasta kulutti 110 prosenttia tuloistaan eli velkaantui. Oli selvää, että tätä ei voinut kestää kauan. Löysään sääntelyyn ja helppoon luotonsaantiin perustuva kasvu ei johda vahvaan talouteen.

Finanssikriisiä seuranneessa Suuressa Taantumassa Yhdysvaltain talous ei toimi niin kuin sen pitäisi. Maassa valitsee suurtyöttömyys ja säästöt menevät väärin kohteisiin, vaikka tarpeet ovat valtavat. Stiglitzin mielestä mikään demokraattinen maa ei ole tuhlassin resurssejaan rauhan aikana yhtä paljon

kuin rahoitusmarkkinat nyt. On virhe keskittyä velan vähentämiseen, koska se vähentää reaalisia resursseja ja niiden käyttöä, mikä pahentaa velan kestävyysongelmaa.

Professori Stiglitz korosti, että koko maailmantalouden nykyinen todellinen ongelma on kysynnän puute, jota eri maissa vaaditut ja toteutetut vyönkiristystoimet vain pahentavat. Hän kiinnitti huomiota siihen, että Euroopassa ei ole toteutettu kasvua vahvistavia toimia. Joillakin EU-mailla on edelleen finanssipoliittista liikkumavaraa, jota niiden tulisi käyttää. Rahaliitto ei ole kestäväällä pohjalla, koska sillä ei ole kykyä reagoida sokkeihin. Väliaikainen vakausrahasto ERVV ei ole tarpeeksi suuri, joten tarvitaan laajempi solidaarisuusrahasto, tai ainakin toistaiseksi Euroopan keskuspankin laajemmat valtioiden velkakirjojen ostot.

Nyt on selvempää kuin koskaan, että kestävyys on ratkaisevan tärkeää sekä kehittyneiden että nousevien talouksien edistymiselle. Pelkkä talouskasvu ei riitä, vaan tavoitteiden on oltava laajempia. Kehityksen kestävyys tarkoittaa sitä, että kasvuun yhdistyvät sosiaaliset turvaverkot, ympäristönsuojelu, hyvät sääntelytoimet ja sellaiset julkisen vallan aktiivitoimet, jotka ovat omiaan edistämään investointeja yhteiskunnan eniten kaipaamiin kohteisiin. On pelastettava kapitalismi siltä itseltään. Kysymys on lopulta siitä, löytyykö poliittista tahtoa toimia niin.

Professori Pohjola: suomalaisten hyvinvointi on kasvanut taloutta nopeammin

Suomen edellinen hallitus asetti asiantuntijaryhmän pohtimaan, kuinka meidän tulisi mitata hyvinvointia ja kestävä kehitystä. Ryhmää johti PT:n entinen johtaja Jukka Pekkarinen, ja sen viime

kesäkuussa julkaisema raportti⁴ nojautui Stiglitzin komission suositukseen. Professori Matti Pohjola oli tämän asiantuntijaryhmän jäsen. Hänet tunnetaan myös taloudellisen kasvun, teknologisen muutoksen ja tuottavuuden asiantuntijana.

Professori Pohjola osoitti esitelmässään, kuinka viime vuosikymmenet ovat Suomessa olleet nopean talouskasvun aikaa, kun vertailukohtana pidetään Euroopan unionin ns. vanhoja jäsenmaita. Kasvu on perustunut pääasiassa teknologiseen kehitykseen eikä niinkään työ- ja pääomapanosten lisääntymiseen. Bruttokansantuotteella asukasta kohden mitattu elintasomme ylittää jo EU:n vanhojen jäsenmaiden, ns. EU15 -alueen keskimääräisen tason.

Onko talouskasvuun liittynyt myös kansalaisten hyvinvoinnin parantuminen? Pohjolan mukaan suomalaisten keskimääräinen hyvinvointi on kasvanut jopa bruttokansantuotetta nopeammin, kun hyvinvointia mitataan yksilöllisen kulutuksen ja vapaa-ajan määrällä, tuloeroilla ja väestön terveyttä kuvaavalla elinajan odotteella.

Pohjolan mukaan tuloerojen kasvu on heikentänyt merkittävästi hyvinvoinnin kehitystä, mutta erityisesti elinajan pidentyminen on enemmän kuin kompensoinut sen. Bruttokansantuote ei siten välttämättä yliarvioi hyvinvointia, vaan se pikemminkin aliarvioi sitä kehittyneissä hyvinvointiyhteiskunnissa. Kasvu on ollut myös siinä mielessä kestävä, että ympäristömme tila on kohentunut. Suomalaisten hyvinvointi onkin nyt korkeampi kuin koskaan, mutta todennäköisesti kuitenkin alhaisempi kuin tulevien sukupolvien hyvinvointi. ■

⁴ Ks. Jukka Pekkarisen artikkeli tässä lehdessä.

1.

4.

2.

5.

3.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen 40-juhlaseminaari Paasitornin juhlasalissa 22.11.2011

1. Tasavallan presidentti Tarja Halonen ja professori Joseph Stiglitz
2. Professori Joseph Stiglitz
3. Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja Seija Ilmakunnas
4. Professori Matti Pohjola
5. Seija Ilmakunnas (vas.), Joseph Stiglitz, Tasavallan presidentti Tarja Halonen, Pentti Arajärvi, Marjaana Valkonen, Erkki Liikanen ja Reija Lilja
6. Alarivi: Pekka Korpinen (vas.), Reija Lilja, Joseph Stiglitz, Tasavallan presidentti Tarja Halonen, Seija Ilmakunnas ja Matti Pohjola. Ylärivi: Seppo Lindblom (vas.), Heikki Oksanen, Marjaana Valkonen, Tuire Santamäki-Vuori, Jukka Pekkarinen ja Jaakko Kiander

Valokuvat: Maarit Kytöharju

